

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Azerbadzjan (94)

(31)

Mänskliga rättigheter i Azerbadzjan 2002

Sedan den 25:e januari 2001 är Azerbadzjan medlem av Europarådet. I samband med medlemskapet har Azerbadzjan åtagit sig att införa en rad legala reformer för att stärka demokratin och respekten för de mänskliga rättigheterna. Fortfarande föreligger dock vissa brister på detta område. Förfarandet vid allmänna val och folkomröstningar motsvarar ej europeiska normer. Polisbrutalitet och godtyckliga arresteringar är inte ovanliga. Press- och mötesfriheten är begränsad. Vissa fängslade kan betecknas som politiska fångar. Restriktioner råder i praktiken för pressfriheten.

2 Ratifikationsläget beträffande de mest centrala MR-konventionerna

Konventioner som Azerbadzjan anslutit sig till:

Flyktingkonventionen

Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt det fakultativa protokollet om avskaffande av dödsstraffet

Konventionen om avskaffande av diskriminering mot kvinnor

Konventionen mot tortyr

Konventionen om barnets rättigheter

Den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ratificerades i april 2002.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv och kroppslig integritet, förbud mot tortyr

Inga rapporter föreligger om från statens sida sanktionerade mord eller försvinnande. Trots att tortyr uttryckligen är förbjudet i strafflagen förekommer polisbrutalitet under utfrågningar av misstänkta. Detta leder alltför sällan till rättsliga åtgärder. Under de senaste tio åren har omkring hundra poliser fått lämna sina tjänster efter maktmissbruk. Genom en lagreform år 2000 höjdes det högsta straffet för tortyr till tio år och det rättsliga begreppet tortyr står nu i överensstämmelse med FNs antitortyrkonvention. En dom får ej grundas på en uppgift som erhållits på ett olagligt sätt. Förhållandena på fängelserna är undermåliga och resulterar bl.a. spridandet av infektionssjukdomar som tuberkulos. Oftast ankommer det på den dömdes familj att svara för mat och medicin.

4. Dödsstraff

Dödsstraff förekommer ej i Azerbadzjan.

5. Rättssäkerhet

Konstitutionen garanterar domstolarnas självständighet. Likväl kan man ej beteckna det judiciella systemet som helt oberoende av den exekutiva makten. Någon formell skillnad mellan mäns och kvinnors tillgång till rättsväsendet föreligger ej även om kulturella förhållanden kan missgynna kvinnorna. Inrättande av ett ombudsmannainstitut är ett av villkoren för medlemskap i Europarådet.

6. Personlig frihet

Godtyckliga arresteringar förekommer även om konstitutionen innehåller detaljerade föreskrifter för arresteringar. Detta ha bl.a. drabbat medlemmar av oppositionspartier. Frihet råder att resa in eller ut ur landet. Vissa restriktioner gäller för internflyktingars val av bosättningsort.

7. Strafffrihet

Toleransen för myndighetsutövare som utövat tortyr får anses vara stor, även om detta inte har något lagstöd. Detsamma kan sägas beträffande korruption.

8. Yttrande- och mediafrihet m.m.

Konstitutionen föreskriver yttrande- och pressfrihet och förbjuder uttryckligen censur. På många områden förekommer en livlig debatt och kritik mot myndigheter. Inför risken av en förtalsprocess iakttar dock många tidningar en viss självcensur. Den två år gamla medialagen ger möjlighet att förbjuda en tidning, som under ett år av domstol befunnits skyldig till förtal vid tre tillfällen. Statens tryckerimonopol utgör en annan hämmande faktor för det fria ordet. Övergrepp mot journalister förekommer och kommittén för skydd av journalister rapporterade över 150 sådana fall förra året. Licens erfordras för radio- och TV-sändningar och i december beviljades licenser för fem privata stationer.

Församlingsfrihet garanteras i konstitutionen. Demonstrationstillstånd är dock erforderligt och förra året vägrades oppositionspartiet ADP tillstånd att demonstrera i Baku. När man ändå demonstrerade resulterade detta i gripanden av demonstranter.

Registrering är erforderligt för politiska partier även om vissa icke-registrerade partier verkar offentligt.

Religionsfrihet garanteras i konstitutionen och president Alijev har tillkännagivit sitt stöd för denna rätt. Kravet på registrering av religiöst samfund utgör dock en hämmande faktor. Utlänningar tillåts inte missionera.

Konstitutionen garanterar strejk rätt och föreningsrätten möjliggör fackföreningstillhörighet. I praktiken är dock huvuddelen av fackföreningarna staten närstående.

9. De politiska institutionerna

Azerbajdzjan är en republik med stark presidentmakt. Denna balanseras enligt konstitutionen av parlamentet. Antalet registrerade partier i landet uppgår till ett drygt trettiotal. Förfarandet vid de allmänna valen kännetecknas av vissa brister men utvecklingen på detta område går åt rätt håll. Kvinnor har samma rätt till valdeltagande och valbarhet som män. Kvinnor finns representerade i parlament och regering om än i blygsam omfattning.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor.

Någon offentligt sanktionerad diskriminering i arbetslivet på grund av kön, hudfärg, religion eller liknande förekommer inte. Traditionen erbjuder dock män bättre villkor på arbetsmarknaden. Kvinnliga arbetstagare åtnjuter visst skydd i lagstiftningen som förbud för nattarbete för havande kvinnor. Löneläget är självfallet lågt i ett land som drabbats av stora svårigheter och har en knapp miljon flyktingar/internflyktingar. Lagen inskränker arbetsveckan till 40 timmar.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Trots att vården i princip är fri, förekommer i hög utsträckning informell avgiftsbeläggning med konsekvenser för de fattigaste. Läkarbristen är stor och mediciner kostsamma.

12. Rätten till utbildning

Skolan är obligatorisk till 17 års ålder. Tillgången till utbildning torde vara sämre idag än vad som var fallet vid republikens grundande. Likväl får läskunnigheten anses vara förhållandevis hög. Eleverna själva svarar för vissa skolutgifter som böcker, papper, etc. vilket medför svårigheter för de fattiga att sända sina barn till skolan.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Azerbadzjan är ett fattigt land med en medelinkomst på 600 USD. Världsbanken beräknar att 60% av landets befolkning lever i fattigdom. Inkomstspridningen i landet är stor. Några större skillnader mellan mäns och kvinnors materiella levnadsstandard synes ej förekomma.

14 Kvinnans ställning

Författningen stadgar att mannen och kvinnan skall åtnjuta lika rättigheter. Likväl lägger kulturella traditioner band på kvinnans möjligheter att i full utsträckning verka i samhällslivet. Få kvinnor uppnår ledande positioner, framförallt inte i den privata sektorn. Kvinnors möjligheter till legalt skydd är högst begränsade när de utsatts för våld i hemmet. Inga rapporter föreligger om hedersmord eller könsstympning, däremot om trafficking av kvinnor för prostitution i utlandet.

15 Barnets rättigheter

Väld mot barn är sällsynt i det azeriska samhället och straffrätten föreskriver svåra påföljder för övergrepp mot barn. Åldersgränsen för deltagande i de militära styrkorna är 18 år. Gatubarn liksom barnarbete förekommer och i större städer är det inte ovanligt med tiggande barn på gatorna. Speciellt för flyktingbarn är förhållandena svåra. Den legala åldersgränsen för att få utföra arbete är 14 år vid föräldrarnas samtycke, i annat fall 16 år.

16. Olika befolkningsgruppens situation

De få kvarvarande armenierna(10– 30.000) är inte alltid väl sedda bland allmänheten.

17. Homosexuellas situation

Homosexuella relationer tillåts.

18. Flyktingars rättigheter

I Azerbadzjan beräknas det finnas omkring 800.000 flyktingar och internflyktingar som har flytt eller fördrivits från Nagorno-Karabach. Ingen annan nation har så många flyktingar/internflyktingar i förhållandet till folkmängden som Azerbadzjan. Det internationella samfundet med UNHCR i spetsen svarar för deras försörjning. Någon egentlig hjälp från staten kan inte påräknas.

19. Funktionshindrades situation

Lagen om stöd åt funktionshindrade stadgar om företräde för handikappade för erhållande av bostad, rabatterade offentliga transporter samt extra pensionstillskott. Landets fattigdom utgör dock ett hinder i strävan att leva upp till lagens ambitioner.

ÖVRIGT

20. Oberoende MR-organisationer

Såväl nationella som internationella MR-organisationer verkar i landet. Svårigheter för vissa enskilda organisationer att erhålla registrering kan

innebära praktiska problem vid öppnande av bankkonto eller förvärv av egendom.

En viss dialog förekommer mellan regering och MR-organisationer.

21. Fältverksamhet eller rådgivning på MR-området

UNHCR fullgör ett mycket viktigt uppdrag till skydd för flyktingarna från Nagorno-Karabach. ICRC bedriver bl.a. undervisning i humanitär rätt. Den mänskliga dimensionen omfattas av mandatet för OSSEs fältkontor i Baku. UNDP stöder den statliga kommissionen för MR, vilken inrättades 1999.

Av stor betydelse är Europarådets övervakning och rådgivning i samband med att Azerbadzjans uppfyllnad av villkoren för medlemskap i Europarådet.